

Morgenkåseri i NRKP2 25.1.2010.

Transport av psykisk smerte

Vi elsker visst jubileer. Hvert eneste år drukner vi nærmest i jubileer for historiske personer, bragder og hendelser av alle slag. Hvorfor vi gjør det? Antakeligvis fordi det styrker vår selvfølelse -- og så sprer det en form for glede.

Dette med "å spre glede" er ganske merkelig. Det formuleres noen svulstige ord – og dermed oppstår det en varm glede hos mottakeren. Vi beveges av ord og følelsesladete undertoner.

Dessverre formidler ord og undertoner like ofte noe ubehagelig.

Dét får meg til å tenke på en formulering, som stadig dukker opp i hodet mitt: "Transport av psykisk smerte." Den kommer straks jeg støter på det vi litt upresist kan kalle "giftig kommunikasjon", enten den er åpen eller tilslørt. Nokså nøytrale ord kan følges av en frostaktig undertone, som kanskje er det egentlige budskapet – og da svir det. Dette opplever ganske sikkert mennesker, som kjemper om makt og prestisje, hver eneste dag.

Alle har hørt noe ubehagelig om seg selv. At kjæresten plumpet ut med ett eller annet som lenge hadde ligget og verket og vokst, eller at en kollega serverte en syrlighet.

Sender vi ikke slike smertepakker til hverandre hele tiden?

Jeg husker en venn som trengte en å snakke med, og etter at hun hadde tømt seg, sa hun: "Det var deilig å få snakket om det. Nå føler jeg meg mye bedre!" Da sto jeg der, litt molefunken, og følte at det hadde seget noe mørkt inn over meg. Jeg hadde fått post: En aldri så liten smertepakke var overført fra henne til meg.

Det verste er kanskje den mugne undertonen. Avsenderen trenger ikke være det bevisst en gang, og da går det knapt an å ta det opp, for ordene kan i seg selv være nøytrale. Slike smerteoverføringer er helt reelle. De kommer i form at blikk, gester, som spøk eller spydighet – eller som taushet.

Er det ikke "skittpakker" man kaller det i politikk og næringsliv? Forfatteren Sigbjørn Hølmebakk kalte det "brønnpissing". Thorleif Schjelderup-Ebbe laget "hakkelsen", etter å ha studert høner. Terapeuter snakker om "overføringer". I rettssalen skylder overgriperen på det overgrepet han selv ble utsatt for, liksom alle regjeringer skylder på den forrige regjeringen.

Slik bindes vi sammen av emosjonelle smertekjeder. De sveiser generasjoner og hele kulturer sammen. Jeg tviler på om det går an å komme til bunns i familiekonflikter, mishandling, rasisme og krig -- eller religioner for den saks skyld -- uten å trekke inn "transport av psykisk smerte".

Jeg søkte etter begrepet på nettet – og fant at det senest ble brukt i Risør i sommer da en amerikansk psykolog, takket for prisen Fangenes testamente.

Men, så kommer det interessante; ingen søkermotorer kan fortelle hvor begrepet ”transport av psykisk smerte” kommer fra.

Her kommer min erindring til nytte. Jeg husker nemlig at Svein Haugsgjerd, psykiateren, i en bok, sådde dette talende begrepet i meg, som – og her kommer jeg til poenget -- fylte 25 år i fjor. Uten at noen løftet en finger for å jubilere.

Hvorfor feirer vi ikke slike gode begrepsoppfinnelser? Svein Haugsgjerd's konstruksjon gjør jo at vi forstår litt mer av vår ubegripelige menneskelighet.

En aldri så liten feiring av denne begrepsmerten, ville kunne transportere litt psykisk glede til opphavsmannen og andre undrende.

Apropos det; hvorfor har ikke Svein Haugsgjerd skrevet om ”transport av psykisk glede”? Har vi ikke enda større behov for dét begrepet?

I morgen skal jeg ta for meg et annet jubileumsbegrep, nemlig ”sexisme”, som også viser seg å ha et norsk opphav.

Vi høres!

Av Petter Mejlænder